

2020.

**Kozmutza Flóra Óvoda,
Általános Iskola, Szakiskola,
Kollégium, Egységes
Gyógypedagógiai Módszertani
Intézmény**

**Súlyos és halmozottan
fogyatékos tanulók
fejlesztő nevelés-
oktatásának
rehabilitációs
pedagógiai programja**

Tartalom

1. Bevezetés.....	3
2. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók sajátosságai, nevelésének-oktatásának céljai	3
3. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók tanulási sajátosságai, nevelésének-oktatásának alapelvei.....	6
4. A Nemzeti alaptanterv alkalmazása a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók nevelése-oktatása során	7
5. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók kiemelt tanulási és nevelési-oktatási feladatai és területei.....	8
5.1 Kommunikáció	8
5.2 Mozgásnevelés	10
5.3 Az érzékelés-észlelés és az értelem fejlesztése, a valóság kognitív birtokbavétele – A dologi, az emberi és a természeti világ jelenségeinek megértése.....	11
5.4 Kreativitásra, játékra, szabadidős tevékenységre nevelés – Az emberi lét esztétikai dimenziójának megtapasztalása és a kreatív tevékenységek ösztönzése	13
5.5 Érzelmi és szociális nevelés – Az én pozitív megtapasztalása, megnyílás a közösség felé, a kommunikáció kulturált formáinak elsajátítása.....	14
5.6 Fejlesztő gondozás – Önkiszolgálásra, egészséges életmódra nevelés, az önállóság és önellátás képességének elsajátítása, az emberiszükséglet-kielégítés kultúrájának megismerése	16
6. Az iskolai fejlesztés.....	18
6.1 Differenciálás, egyéni tanulási utak, erősségek, fejlesztendő területek, rehabilitáció és rehabilitáció	19
6.2 A tanulók értékelése	21
6.3 Gyermekétkeztetés rendje	21
6.4 Egészségügyi problémákat, gondozási feladatokat ellátása	21
6.5 Bekapcsolódás az intézmény hagyomány rendszerébe	22
6.6 Szülői kapcsolattartás	22
6.7 Pedagógiai dokumentációk	22
1. számú melléklet	23
2. számú melléklet	29

Súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő nevelés-oktatásának rehabilitációs pedagógiai programja

1. Bevezetés

A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók számára a fejlesztő nevelés-oktatás a Nkt. 15. § (2)-(5)-nek megfelelően kerül megszervezésre, ami egyéni vagy csoportos formában valósul meg.

A fejlesztő iskola a tanév rendjéhez igazodó, tanítási évfolyamokra nem tagolódó, de felépítésében az elért fejlődési szakaszokat követő egységes folyamat.

Intézményünkben, a vidéki nagyvárosok közül az elsők között, 2006. szeptember 1-én nyitotta meg kapuját a fejlesztő iskolai oktatás. Elsők között teremtettük meg a befogadó, méltányos iskolai feltételeket a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók számára a közép-súlyos értelmi fogyatékos gyermekek mellett.

A fejlesztő iskolai csoportokat gyógypedagógusok – a fogyatékoság típusának és súlyosságának megfelelő szakos – vezetik. Munkájukat mozgásfejlesztő szakemberek, konduktorok és nevelő-oktató munkát közvetlenül segítő dolgozó segítik.

Napjainkban az 5 csoportból csak 2 működik korszerű infrastrukturális feltételek között az Endre Béla utcai telephelyünkön, az önkormányzat által fenntartott Csodaház Nappali Foglalkoztatóban.

2 csoport a 2006-ban pályázati forrásból kialakított külön, akadálymentes épületben tanul. Ez az épület az intézmény fő épületegyüttesének része, közös fás, füves, rendezett udvarral. A tanulók életkori és fogyatékosági igényeihez igazodó berendezéssel, segéd és fejlesztő eszközökkel gazdagon felszerelt csoportszobákhoz akadálymentes vizes blokk és tanulói öltöző is tartozik.

1 csoport az iskolai részen van elhelyezve.

Terápiás fejlesztés, a konduktorok által biztosított mozgásfejlesztés szintén ebben az épületben lévő konduktív teremben – *fejlesztő, terápiás eszközökkel felszerelt*- történik. Mivel az intézményben nincs tornaterem, kevés a közösségi helyiség, valamennyi gyerek, tanuló konduktív terápiája is ebben a teremben biztosítható.

Terápiás fejlesztést biztosít a pályázati forrásból megvalósított, kialakított Snoezelen szoba is.

2. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók sajátosságai, nevelésének-oktatásának céljai

A súlyos és halmozott fogyatékoság az egész élet során fennálló állapot, amelyre jellemző, hogy a testi struktúrák károsodása következtében az alapvető humán funkciók – mint a kommunikáció, a mozgás, a megismerő funkciók, az érzékelés-észlelés és az önkiszolgálás – minimálisan két területén súlyos vagy legsúlyosabb mértékű funkciózavar tapasztalható. Ennek következtében az érintett személy pszichofizikai teljesítményei extrém mértékben eltérnek az átlagtól, így tevékenységeiben erősen akadályozottá válik, és társadalmi részvételében jelentősen korlátozott lehet.

A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók esetében a leggyakrabban az alábbiak jellemzőek:

- A központi idegrendszer fejlődési rendellenességei, a kromoszóma-rendellenességek és a diszmorfiás szindrómák, a cerebrál parézis, az idegrendszert érintő anyagcserebetegségek, az agyállomány különböző részeit érintő örökletes típusú degeneratív elváltozások, az idegrendszert érintő, súlyos, maradványtünetekkel gyógyuló gyulladós folyamatok (agyhártya, agyvelőgyulladás vagy ezek kombinációja), a súlyos, terápia-rezisztens, ún. katasztrófa epilepsziák, ritkán agyi érkatasztrófák és agydaganatok.
- A mozgásos akadályozottság, mely megnyilvánulhat jellemzően az alsó végtagok érintettsége, a jobb vagy bal testfél érintettsége, vagy mind a négy végtag együttes érintettsége formájában. A motoros funkciózavar lehet spasztikus (görcsös), hypotóniás (tónustalan), atetikus (túlmozgásos), ataxiás (egyensúlyzavarral bíró), apraxiás (ügyetlen mozgású), rigiditások (merev), tremoros (remegős), illetve kevert, azaz az előbbiekből bármelyik kombinációja.
- Az érzékszervi fogyatékoság, mely a látási-, hallási érzékelés-észlelés területén változatos formában jelentkezhet, mindenképpen negatív hatással van az egyén fejlődésmenetére, a külvilág megismerésére és a mindennapi funkcionálásra.
- Az epilepsziabetegség, mely az agy különböző részeiben kialakult működési zavar következtében jön létre úgy, hogy az izgalmi és gátló folyamatok egyensúlya felbomlik, és izgalmi túlsúly jelentkezik.
- A különböző étkezési és egyéb zavarok: nem ritka a nyelvlökéses nyelés, rágási és nyelési problémák, mely miatt orrszonda/PEG-táplálásra van szükség. Gyakoriak a légúti betegségek és előfordul a félrenyelésből adódó tüdőgyulladás. A táplálási nehézségekből következően megjelenhetnek sorvadási tünetek, de ellenkezőleg, a súlyos fokú elhízás is felelelhető. A számos összetevőből adódó vizelet- és székletürítési zavar éppúgy megterheli a fejlődésmenetükben súlyosan akadályozott emberek mindennapjait, mint a hely- és helyzetváltoztatás nehézségei által kialakuló decubitusok (felfekvések).
- Az idegrendszer organikus (szerkezetbeli) és/vagy funkcionális (működési) zavara, a gondolkodásbeli képességek gyakorlásának nehezítettségében jelentkezik. Ezen személyek egyéni mentális képességei sokszínűek, de megegyeznek abban, hogy a súlyos sérülés ellenére elemi, egyszerű kognitív képességek birtokosai.
- A kommunikációs akadályozottság, mely a kommunikációban résztvevő felek mindegyikét érinti.

- Az érzelmi reakciók manifesztálódásának skálája szinte végtelen. Az érzelmi reakciók gyakran tükrözik az érintett személy felé irányuló bánásmódot. Elhanyagolás, visszautasítás, bántalmazás esetén gyakran lépnek fel agresszív megnyilvánulások.

Mindezek változatos kombinációban jelenhetnek meg. Ebből következően a tanulócsoporthoz összetétele rendkívül heterogén lehet.

E tanulók speciális segítséget igényelnek szükségleteik kielégítése, egészségük megtartása, az emberi, a dologi és a természeti világhoz való viszonyuk kialakítása és a társadalom életében való aktív részvétel érdekében. Egész életükben a környezet fokozott mértékű és folyamatos, komplex segítségére, támogatására utaltak; személyiségük kibontakoztatása és életminőségük javítása érdekében komplex fejlesztő nevelésre-oktatásra van szükségük.

Célul tűztük ki, hogy minden gyermekből az egyéni képességeihez igazodva a lehető legtöbbet hozzuk a felszínre, mindezt a differenciálás útján megvalósítva. A kezdetektől kiemelt fontosságú feladatként kezeltük a tanulók életminőségének javítását és a szülők számára nyújtott támogatást. Kellemes, biztonságos légkört teremtettünk és tartunk fenn napjainkban is.

Az első pillanatoktól kiemelt figyelmet fordítunk arra, hogy az iskola „vérkeringésében”, minden rezdülésében, a többi tanulóval közösen vegyenek részt mi kis „fiókáink”. Ezáltal megismerhetik az iskolai közösséghez való tartozást, ugyanakkor az Ő jelenlétük a többi tanulót nagyfokú toleranciára neveli. A szülőket pedig végtelen örömmel tölti el, hogy gyermekeiket biztonságos környezetben, fejlesztő közegben tudhatják a nap jelentős részében.

A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulóinknak nem csak az oktatása-nevelése kiemelt feladatunk, hanem a gondozásuk is, mert egészségügyi károsodásuk befolyásolja az alapvető, elemi szükségleteik kielégítését is.

A fejlesztő iskolai nevelés-oktatás alapidokumentuma a rehabilitációs pedagógiai program és a tanulók egyéni fejlesztési tervei.

A rehabilitációs program elkészítésénél figyelembe vesszük:

- a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók pedagógiájának alapelveit, a gyógypedagógia tudományelméletét, filozófiáját, módszereit, eszközeit, gyakorlatát,
- a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztő oktatásának Irányelvét,
- a szülők elvárásait, a nevelés és oktatás helyi célkitűzéseit és lehetőségeit,
- minőségi törekvéseinket

A rehabilitációs pedagógiai program alapján készített *egyéni fejlesztési terv célja*, hogy a tanuló szükségleteit és fejlődéstörténetét figyelembe véve megalapozza a gyermek nevelésének, oktatásának személyre szabott tervezését, és meghatározza nevelésének,

oktatásának és fejlesztésének súlypontjait. Az egyéni fejlesztési terv valamennyi fejlesztési terület feladataira kiterjed.

3. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók tanulási sajátosságai, nevelésének-oktatásának alapelvei

A súlyos halmozottan fogyatékos tanulók nevelésének, oktatásának során figyelembe kell venni tanulási sajátosságaikat:

- kötődnek a tárgyakhoz és a jelenhez,
- cselekvésen keresztül tanulnak komplex (totális) megerősítéssel kísérve,
- a tevékenységeken keresztül kis lépésekben tanulnak segítséggel, speciális irányítással,
- gyenge a spontán tanulási szándékuk.

A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók nevelésének-oktatásának alapelvei:

- **A kommunikáció és interakció elve**
A világ jelenségeit intenzív testi kontaktuson keresztül kell a tanulók felé közvetíteni. Fel kell fedezni a kommunikatív szándékot a tanulók legegyszerűbb életműködéseiben is.
- **A normalizáció és a participáció elve**
Olyan életfeltételeket és életmodelleket kell biztosítani, amelyek lehető legjobban megközelítik az életkoruknak megfelelő és társadalmilag érvényes mintákat.
- **A komplexitás, a személyiségközpontúság, a szükséglet orientáltság és a rehabilitáció elve**
A tanulóknak speciális, átfogó, egymást kiegészítő, fejlesztő, támogató és gondozó eljárásokra, komplex pedagógiai szolgáltatásra van szükségük.
A pedagógiai tevékenység központja mindig a tanuló személyisége.
Alapfeltétel a szakemberek magas szintű felkészültsége.
- **A kooperáció és a tudatosság elve**
A pedagógus és a tanuló közösen vesznek részt a tanítási-tanulási folyamat eseményeiben. Egységes elvárások, következetesség szükséges, ehhez fontos a tanulókkal foglalkozó valamennyi személy folyamatos információ és tapasztalat cseréje.
- **A differenciálás és individualizáció elve**
Egyéni gyógypedagógiai diagnosztizálás alapján egyéni fejlesztési tervek szerint valósul meg.

4. A Nemzeti alaptanterv alkalmazása a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók nevelése-oktatása során

A nemzeti alaptantervben meghatározott kiemelt fejlesztési célok a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók nevelése, oktatása, fejlesztése során úgy értelmezhetőek, hogy azok a tanulók személyiségállapotához igazítottan, elsősorban a szükséges képességek és készségek megalapozása, kialakítása útján valósulnak meg. Ennek során az alábbiakat szükséges figyelembe venni:

- **Testi és lelki egészség**
  - A jó testi és lelki közérzet megteremtése az iskolai nevelés-oktatás alapvető, pedagógiai jelentőséggel bíró feladata.
- **Az énkép, az önismeret kialakulása és a környezet fokozatos megismerése**
  - pozitív tapasztalatokat szerezzenek saját testükről és a legszűkebb környezetükről,
  - tudják magukat elkülöníteni más személyektől,
  - tanulják meg felismerni az életük különböző szinterein, eltérő időpontokban szerzett tapasztalataik közötti kapcsolatokat, megtapasztalhassák az események ok-okozati összefüggéseit.
- **Az önrendelkezés elismerése, a gyermekkor megélésének biztosítása és felkészülés a felnőtt lét szerepeire**
  - az egyes életszakaszok jellemzőinek, a szükségletek és igények megjelenése alapján biztosítani kell a tanulók számára az önálló döntéshozatal és választás lehetőségét.
- **Médiatudatosságra nevelés**
  - igazodjanak el a mindennapos helyzetekben,
  - érik el a személyi függetlenség és az egyéni legmagasabb szintű önállóságot a kommunikációjukban, a szabadidő eltöltésében és a művelődés terén,
  - ismerjék meg, használják az informatikai és számítástechnikai eszközöket, illetve egyéb más egyénre szabott kommunikációt segítő eszközöket
- **A tanulás tanítása**
  - A tanuló és a gyógypedagógus közös tanulási folyamaton megy keresztül, amelynek során egymás jelzéseit, kettejük személyes viszonyát, egymás megértésének lehetőségeit tanulják, és a másikat önmaguk jelzéseinek megértésére, kifejezéseik helyes értelmezésére tanítják.
- **Nemzeti öntudat, hazafias nevelés**
  - Ismerjék meg a kultúra alapvető fontosságú értékeit,
  - szerezzenek tapasztalatot a képzőművészeti alkotásokról, zeneművekről, irodalmi művekről,
  - tanulók környezete biztosítsa számukra az alapvető emberi jogokat.

5. A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók kiemelt tanulási és nevelési-oktatási feladatai és területei

A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók fejlesztésének kiemelt feladatai és területei csak didaktikai szempontból választhatók el egymástól, a nevelés, oktatás folyamatában egymást áthatva, komplexen érvényesülnek.

5.1 Kommunikáció

A fejlesztés elsődleges célja a tanulók és környezetük közötti kapcsolat kialakítása, a kommunikációs lehetőségek alapfeltételeinek feltárása és megteremtése, az önálló kommunikációs repertoár fokozatos kiépítése, amely által képesek lesznek kifejezni szükségleteiket és igényeiket, kapcsolatba léphetnek más emberekkel, és hatást gyakorolhatnak környezetükre.

- **bármely tanulói megnyilvánulás – akár valamely vegetatív funkcióval összefüggő – állapot értelmes közlésként való értelmezése és annak testi kommunikációval történő megválaszolása.**
- **a tanulók és a nevelők közötti bizalmas, bensőséges kapcsolat kialakítása, a kommunikáció iránti igény felkeltése és megerősítése,**
  - o Gyógypedagógus feladata:
    - törekedjen a tanulók figyelmének megtartására a tanulók által feldolgozható jelekkel;
    - adjon adekvát, megfelelően időzített feleletet a tanulók reakcióira, hangadásaira, mozdulataira;
    - kísérje az egyes helyzeteket beszéddel, folyamatosan visszatérő elemekkel;
    - adjon megfelelő időt és segítséget a tanulóknak a helyzet megértésére és az orientálódásra;
    - forduljon a tanulók felé újra és újra minél több kommunikációs csatorna felhasználásával;
    - fejezze ki önmagát, saját érzéseit és gondolatait, és erősítse meg a tanulóknak azt az érzést, hogy érdemes kommunikálniuk és kifejezniük magukat;
    - minden megnyilvánulásnak tulajdonítson értelmet, és adekvát módon feleljen ezekre;
    - a kommunikáció folytonosságát igyekezzon biztosítani oly módon is, hogy tapasztalatait rendszeresen megosztja a tanulókkal foglalkozó többi személlyel, így a szülőkkel is.
- **a tanulók szükségleteinek kommunikációval kísért kielégítése, a gondozási folyamatokban a pedagógiai és terápiás szempontok érvényesítése,**

- Gyógypedagógus feladata:
  - Az alapvető szükségletek kielégítésének alkalmaival mindig kísérje kommunikációval a cselekvést, a folyamatot komplex – egyénre szabott –, totális kommunikációs jelzésekkel kísérve a szokások kialakítására kell törekedni.
  - Vegyen észre minden apró kommunikációs jelzést, ami a tanulók aktuális szükségleteire utalhat.
- **az elemi kapcsolatfelvétel formáinak kialakítása, a mindennapi rutin helyzetekben való tájékozódás elősegítése, a választás lehetőségének felkínálása, az igen-nem elkülönítése és alkalmazása.**
  - Gyógypedagógus feladata:
    - Alakítson ki stabil szemkontaktust a tanulókkal.
    - Egyénre szabott módon alakítsa ki a tanulók számára érthető üdvözlés és köszönés formáit, amelyeket a tanulók is használni tudnak, és amelyeket mások is alkalmazhatnak.
    - Biztosítson lehetőséget, hogy a tanulók akár szóban, akár bármely más kommunikációs eszközzel igent és nemet mondjanak, kifejezzék elutasításukat egy helyzettel, személlyel vagy tárggyal kapcsolatban.
    - Teremtsen választási helyzetet, amelyben a tanulók megérthetik, hogy szükségleteik kielégítésére két vagy több módon is lehetőség nyílik.
- **a nyelvi kommunikáció bevonása a nevelés-oktatás folyamatába, ezzel a valóság nyelvi birtokbavételének, a beszélt és írott kommunikációs formák elsajátításának előkészítése,**
  - Gyógypedagógus feladata:
    - A nevelési-oktatási helyzeteket beszéddel vagy énekkel kísérje, a tárgyakat, eseményeket és személyeket nevezze meg, szem előtt tartva a „mindig ugyanazt, mindig ugyanúgy” szabályát.
    - Figyeljen arra, hogy a nyelvet kísérő metakommunikatív és paranyelvi mozzanatok (hangsúly, hanglejtés, dallam, ritmus) emocionális tartalmakat közvetítenek, és hitelesítik – vagy éppen cáfolják – a beszéd tartalmát. Ha szükséges gesztusnyelvvél vagy egyéb alternatív kommunikációs formában kísérje.
    - Fejezze ki saját véleményét („Én szeretnék ezzel a labdával játszani. És te?”), ezzel minden egyes tanulót ösztönözzön kommunikációra.
    - Tegye lehetővé, hogy a tanuló reagáljon, kifejezze saját attitűdjét, tiltakozását vagy beleegyezését.
- **alternatív és augmentatív kommunikációs lehetőségek feltárása, a kommunikációs eszköztár egyénre szabott kiválasztása,**
  - Gyógypedagógus feladata:
    - Válassza ki a tanuló számára legmegfelelőbb kommunikációs eszköztárat.

- A tárgyak, képek, testjelek, gesztusok vagy hangok beillesztése a nevelési-oktatási folyamatba.
  - Egyes esetekben magasabb szintű absztrakciós képességet igénylő kommunikációs eszközök (például kép-, jelkép- és szimbólumrendszerek, gesztusnyelv stb.) alkalmazása.
- **a tanulók egymás közötti kommunikációjának ösztönzése: egymás üdvözlése, közösen végzett feladatok és játékok alkalmazása, a csoportos foglalkozások során a tanulók cselekvéseinek egymás számára is értelmezhetővé és hozzáférhetővé tétele, a társakkal való test-, szemkontaktus formáinak megtapasztaltatása**
  - **A tágabb – idegen – környezetben való kommunikáció megtanulása, a nagyobb önállóság és a szélesebb kulturális közösség életében való aktív részvétel lehetőségének megteremtése**
    - Gyógypedagógus feladata:
      - Az iskolán kívüli foglalkozások, kirándulások, más iskolák tanulóival való találkozás, közösségi tanulási és játéklehetőségek felajánlása.

5.2 Mozgásnevelés

E területen a nevelés, oktatás, fejlesztés célja a tanuló testsémája kialakulásának elősegítése, a mozgásszervrendszer optimális működésének biztosítása, a károsodott tartási és mozgási funkciók korrekciója, kompenzációja, az állapotromlás megelőzése és a mindennapos tevékenységek, valamint a tanulás, játék- és munkatevékenységek motoros feltételeinek kialakítása.

- **A szenzomotoros depriváció (az érzékelés-észlelés és mozgás nehezítettségéből adódó ingerhiányos állapot) csökkentése, a szenzomotoros területen kialakult fejlődési elmaradások pótlása célzott ingerléssel, passzív mozgatással (mozgásérzékelés), mozgásvezetéssel kiváltott (facilitált) mozgásokkal; az önindította mozgások ösztönzésével, a célirányos, akaratlagos mozgások optimális feltételeinek megteremtése érdekében a testkép, testséma kialakítása és fejlesztése: a saját test megélése és a testséma kialakítása, a tér és a téri viszonylatok megélése és tudatosítása, testi kommunikáció alkalmazása, aktivitás felkeltése, motoros válaszadás ösztönzése.**
  - Gyógypedagógus feladata:
    - tegye lehetővé a test érzékelését mozgás közben, nyugalmi állapotban, a lazítás és feszítés állapotaiban;
    - tegye lehetővé a test térbeli helyzetének érzékelését különböző testhelyzetek felvételével és ezek megváltoztatásával;
    - tegye lehetővé az egyes testrészek differenciált érzékelését különböző szomatikus és vibratorikus (vibrációs, rezgés) ingerek biztosításával;

- tegye lehetővé a rendelkezésre álló térben, annak eszközeit kihasználva a saját testnek az emberekhez és a dolgokhoz viszonyított helyzetének a térben való érzékeltetését;
  - tegye lehetővé a test pozitív megélését és a mozgás fejlődését az alapvető szükségletek kielégítése során – a fejlesztő gondozás módszerét is alkalmazva;
  - tegye lehetővé a tanulók aktív és passzív módon is megtapasztalhatóságát a különféle téri viszonylatokat;
  - biztosítson különböző ingereket, ami mozgásra ösztönöz.
- **Pozicionálás, testhelyzet-korrekción, a helytelen testtartás és testhelyzet megszüntetése, a kóros mozgásminták gátlása, a különböző tevékenységekhez szükséges stabil és biztonságos testhelyzetek kialakítása:** helyes testhelyzetek felvétele, gyógyászati és rehabilitációs segédeszközök alkalmazása.
  - **A mozgásfejlődés elősegítése a fizioiogiás mozgássor szem előtt tartásával (a fejkontrolltól a felállásig):** fej- és törzskontroll, testhelyzetek kialakítása, megtartása, helyzet- és helyváltoztatás
    - Gyógypedagógus feladata:
      - segítse a fej- és törzskontroll kialakulását az érintett testtájak ingerlésével, az izomzat erősítésével, a szükséges mozgáselemek facilitálásával, a kóros mozgásminták gátlásával.
  - **A kézhasználat, a manipuláció motoros feltételeinek javítása, kialakítása és fejlesztése:** a manipuláció fejlesztéséhez szükséges előfeltételek, a kézfelület érzékelésének-észlelésének fejlesztése, koordináció fejlesztése, kézhasználat gyakorlása szituációhoz kötöten, segédeszközök alkalmazása
    - Gyógypedagógus feladata:
      - mozgassa, lazítsa át a végtagokat;
      - alkalmazzon taktilis, vibratorikus, vizuális ingerlést.
  - **A kommunikáció motoros feltételeinek javítása, kialakítása és fejlesztése:** pozicionálás, mozgásgyakorlatok végzése a kommunikáció kialakítása érdekében
    - Gyógypedagógus feladata:
      - segítse elő a mutatóra alkalmas testrészt (fej, felső végtag[ok], alsó végtag[ok]) célirányos mozgásainak kialakítását és gyakoroltatását;
      - javítsa a beszédszervek funkcióit (légzőgyakorlatok, fonáció/hangadás, szájmotórium funkcióinak fejlesztése orális ingerléssel, masszázzsal, evésterápiával stb.).

5.3 Az érzékelés-észlelés és az értelem fejlesztése, a valóság kognitív birtokbavétele – A dologi, az emberi és a természeti világ jelenségeinek megértése

Az érzékelhető és észlelhető világ megnyitása, a dologi és emberi világ rendjének felfedeztetése és a valóságmegismerés tágítása a magasabb rendű kognitív folyamatok bekapcsolásával.

- **A valóság megragadásának segítése, a szenzomotoros funkciók fejlesztése**
  - A külvilág felé fordulás és a dologi világ megélésének elősegítése: közös irányultság egy közös világra, ösztönzés az aktivitásra, a külvilág aktív felfedezésére, a szenzoros funkciók fejlesztése.
    - Gyógypedagógus feladata:
      - használja ki az alapvető szükségletek kielégítésének alkalmait a tanulók testérzékelésének fejlesztéséhez;
      - biztosítson különféle akusztikus ingereket a zeneterápia eszköztárának alkalmazásával.
      - tegye lehetővé figyelemfelkeltő és személyre szóló, egyszerű vagy éppen összetett vizuális ingerek észlelését. Helyezzen fényes, csillogó, élénk, színes, mozgó vagy éles kontrasztos tárgyakat a tanuló látóterébe.
    - Az önindított, célirányos, akaratlagos mozgás elősegítése és annak következményei: a szenzoros és a motoros működések összekapcsolása, a tér felfedezésének elősegítése, az idő strukturálásának elősegítése, a természeti világ megismerése
      - Gyógypedagógus feladata:
        - erősítse meg az időbeli tájékozódást a tanulókkal alkalmazott – egyénre szabott, vizuális vagy taktilis – kommunikációs módszer segítségével is. Az aktuális tevékenység jelzéséről fokozatosan térjen át az elmúlt, az aktuális és az elkövetkező tevékenység jelzésére. Ezután az egész nap tevékenységeit jelző napirendről fokozatosan térjen át a heti rendre.
  - **A szemiotikai funkciók (a jelek és jelenségek értése és megértése) megjelenésének, a valóság ábrázolásának segítése:** az utánzás tanítása, utánzásra késztetés, szimbolikus játékok alkalmazása, a rajzolás elősegítése, a rajz fejlesztő hatása, a szóbeli (verbális) – vagy alternatív és augmentatív (szóbeli kommunikációt helyettesítő vagy kiegészítő) eszközökkel segített – önkifejezés.
    - Gyógypedagógus feladata:
      - végezzen olyan gesztusokat, mozdulatokat, amelyeket a tanuló – még bizonyos idő elteltével is – maga is végre tud hajtani.
      - teremtsen alkalmat arra, hogy a tanulók a különböző mozdulatokkal, hangokkal, tárgyakkal jelölhessék és lejátszhassák a képzeletükben, emlékeikben élő valóságot, a szimbolikus játékon keresztül feldolgozhassák feszültségeiket is.
      - adjon lehetőséget az önálló mozgásra képes tanulóknak az önálló rajzolásra

- **Az elemi gondolkodási funkciók fejlesztése- átmenet a ténylegesen elvégzett cselekvés és a csak fejben végzett értelmi műveletek szintje között:** a téri megismerés interiorizálásának elősegítése, a több szempontú gondolkodás elősegítése, a decentráció (egyszerre több szempontra való figyelés; szempontváltás) elősegítése
- **A konkrét műveletek és a formális műveletek konstrukciójának elősegítése, a cselekvések logikai struktúrájának kialakítása, a tér, az idő és a tartam, a sorozatok, halmazok elemi fogalmainak elsajátítása**

5.4 Kreativitásra, játékra, szabadidős tevékenységre nevelés – Az emberi lét esztétikai dimenziójának megtapasztalása és a kreatív tevékenységek ösztönzése

A zenei, mozgásos, képzőművészeti és irodalmi alkotások megtapasztalása és önálló létrehozása lehetővé teszi a tanulók számára a befogadás, a megértés komplex emocionális és kognitív formáinak megtapasztalását, valamint a kreatív alkotás, létrehozás lehetőségét nyújtja számukra. Fontos, hogy a tanulók megtapasztalják, hogy maguk is képesek pozitív módon adni valamit a világnak.

- **Az emberi lét esztétikai dimenziójának megnyitása, az elemi művészeti tapasztalatok hozzáférhetővé tétele, ezek örömforrásként való megélésének segítése:** elemi esztétikai élmények, a tevékenységekről felerősített szenzoros visszajelzések adása.
  - o Gyógypedagógus feladata:
    - Segítse a tanulókat saját cselekvéseik érzékelésében, észlelésében a szenzoros (érzékeléssel kapcsolatos) visszajelzések segítségével, utánzásával, a különböző érzékelési modalitások összekapcsolása által.
    - Tegye lehetővé, hogy a tanulók a zenehallgatás során, a zene ritmusát követve mozoghassanak, táncolhassanak; testüket ritmusra mozgassák, azon doboljanak; alkalmazzon erre a célra kialakított hangszereket vagy használati tárgyakat, természetes anyagokat.
    - Biztosítson lehetőséget arra, hogy a tanulók a tevékenységek végzése során minél több alkalommal kapjanak lehetőséget a választásra annak érdekében, hogy egyre tudatosabban tudjanak részt venni a foglalkozásokon, majd azok egyes elemei beépüljenek a szabadidős tevékenységbe vagy az önálló játékba is
- **Az aktív cselekvés ösztönzése, elemi művészi tevékenységek végzése és a közös kreativitás élményének megtapasztalása:** művészi tevékenységek hozzáférhetővé tétele, a művészeti tevékenységek közösségi dimenziójának kiaknázása, a tágabb kulturális művészeti és esztétikai világ hozzáférhetővé tétele.
  - o Gyógypedagógus feladata:
    - A gyógypedagógus ösztönözze a tanulókat önálló vagy közösen végzett cselekvésre, tegye lehetővé számukra, hogy elemi művészeti tevékenységeket végezzenek vagy ezekben részt vegyenek; ennek során

aktívan kipróbálhassák az alkotás, a kreatív tevékenykedés élményét, és megtapasztalhassák, hogy befolyással vannak a dologi és emberi világra.

- A gyógypedagógus teremtsen lehetőséget, hogy a tanulók megosszák egymással a kreatív tevékenységek során felmerülő gondolataikat.
- A gyógypedagógus teremtsen olyan helyzeteket, amelyben a tanulók megélhetik a közösen végzett kreativitás, az együttgondolkodás kihívásait és élményét.
- A gyógypedagógus teremtsen lehetőséget, hogy a tanulók tapasztalatokat szerezzenek a mások által létrehozott – akár egyetemes jelentőségű, akár a magyar és az európai kultúrát meghatározó – műalkotásokról, valamint részt vegyenek a helyi közösség életében jelentőséggel bíró kulturális eseményeken.

5.5 Érzelmi és szociális nevelés – Az én pozitív megtapasztalása, megnyílás a közösség felé, a kommunikáció kulturált formáinak elsajátítása

A súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók számára a szűkebb és tágabb közösségi életben való részvétel az egyik legnehezebben teljesíthető feladatot jelenti. A tanulóknak kezdetben lehetővé kell tenni, hogy önmagukat egyedi, autonóm lényként tapasztalják meg, és ilyenként képesek legyenek belépni egy közösségbe, és részt venni annak életében.

- **Az „én” és a „nem én” elkülönülése, a másik személy valóságának és egyediségének megtapasztalása:** az anyáról való leválás kísérése, segítése, az emberi viszonyok kialakításának segítése, a különböző élethelyzetekre adott érzelmi reakciók gazdagítása.
  - Gyógypedagógus feladata:
    - A gyógypedagógus értse meg a tanuló érzelmi reakcióit, és tanítsa a differenciált érzelmek kifejezését (tetszik – nem tetszik, szeretem – nem szeretem, fájdalom, félelem, büszkeség, szomorúság, lelkesedés, öröm stb.).
- **Az „én” pozitív megélésének segítése, a szociális kapcsolatok megnyílásának támogatása:** minden megnyilvánulás megválaszolása, a tanuló néven szólítása, a saját testiség megélése és az én megtapasztalásának segítése, az én megélése az önindította mozgásban és a passzív mozgás során keletkező élményekben, a környezet aktív felfedezésének (explorációs tevékenység) segítése.
  - Gyógypedagógus feladata:
    - A gyógypedagógus tekintse a tanulók minden megnyilvánulását énjük kifejeződésének – ügyelve arra, hogy szubjektív szükségleteik megértésre, felelősségteljesen kielégítésre kerüljenek.

- A gyógypedagógus segítse a tanulókat a világ jelenségei felé fordulásban, az élmények befogadásában, az érdeklődésüknek megfelelő emberek, dolgok és események megismerésében.
- **Kapcsolatfelvétel és közös tevékenység, a szociális kapcsolatok pozitív jellegének megélése, a kommunikáció közösségi formáinak ösztönzése:** az örömteli szociális kapcsolatok megtapasztalásának elősegítése, a spontán kapcsolatfelvétel alkalmainak megteremtése, a szociálisan elfogadható jelzések megerősítése, a nem elfogadhatók leépítése, a tanulók egymás közti kommunikációjának ösztönzése.
  - Gyógypedagógus feladata:
    - A gyógypedagógus vegye figyelembe és fokozatosan alakítsa, fejlessze tovább a jelzéseket és kifejezési formákat, az egyéni sajátosságokat.
    - A gyógypedagógus teremtsen meg a lehetőséget, hogy a csoport életében természetessé váljék a kapcsolatteremtés és az egymással folytatott kommunikáció.
- **A közösségi kommunikációs formák megtanulása, alkalmazása:** a figyelemfelkeltés lehetőségének biztosítása, az üdvözlés formáinak tanítása, a kommunikáció fenntartásának segítése, az érzelmek kinyilvánításának segítése, a konfliktusok kezelése, csoporton belüli aktivitás ösztönzése.
  - Gyógypedagógus feladata:
    - A gyógypedagógus találjon és alakítson ki olyan szociálisan is elfogadható jelzést, amely alkalmas arra, hogy a tanuló felhívja magára a figyelmet.
    - A gyógypedagógus találjon olyan jelzést a tanulók számára a megfelelő pozicionálás után, amivel önállóan és érthetően tudják üdvözölni a környezetükben élőket.
    - A gyógypedagógus tanítsa meg a tanulóknak, hogyan tarthatják fenn a figyelmet kommunikáció közben (például gyakori visszajelzés hangjelzéssel, szempillantással, egyéb metakommunikatív eszközzel stb.), hogyan kommunikálhatnak minél hatékonyabban, ami elengedhetetlen a szociális kapcsolatok kialakításához.
    - A gyógypedagógus segítse a tanulókat érzelmeik differenciált kifejezésében, és mások érzelmeinek, hangulatainak érzékelésében és megértésében.
    - A gyógypedagógus tanítsa meg a tanulókat arra, hogyan viselkedjenek egy konfliktus során – mérje a konfliktuskezelés természetét a tanuló képességeihez, adottságaihoz.
    - A gyógypedagógus segítse a tanulót, hogy minél aktívabban vehessen részt a csoport életében. A csoporton belüli aktivitást befolyásolja a tanuló személyisége, önmagáról alkotott képe, csoporton belül elfoglalt helye, csoporton belüli kapcsolatai, aktuális egészségi és érzelmi állapotai és kommunikációs hatékonysága. Mindezen tényezők fejlesztésével, optimalizálásával a gyógypedagógus segítse a tanulót, hogy minél aktívabban vehessen részt a csoport életében.

- **A közösségben való viselkedés formáinak tanítása, a szűkebb és tágabb világ kommunikációs normáinak megtanulása és gyakorlása:** a közösségi alkalmakon való aktív részvétel segítése, a megfelelő kapcsolatteremtés formáinak kialakítása, a tágabb világban való viselkedés szabályainak elsajátítása.
  - o Gyógypedagógus feladata:
    - A gyógypedagógus tanítsa meg a tanulóknak a kulturált együttlét szabályait, az ezek során alkalmazható kapcsolatteremtés lehetőségeit. Alakítsa úgy a közösségi alkalmakat – reggeli kör, étkezések, közös programok stb. –, hogy minden tanulónak módja legyen a kapcsolatteremtésre, ha igénye van rá.
    - Ismertesse meg a közvetlen és a távolságtartó magatartás jellemzőit, az ismerkedés elfogadható formáit is.
    - Segítse az iskolán kívüli színterekre jellemző viselkedési formák elsajátítását. Közvetítse ezeket a normákat a tanulók felé az oktatás során.

5.6 Fejlesztő gondozás – Önkiszolgálásra, egészséges életmódra nevelés, az önállóság és önellátás képességének elsajátítása, az emberiszükséglet-kielégítés kultúrájának megismerése

Az önkiszolgálás és az egészséges életmódra nevelés magában foglalja az alapvető biológiai szükségletek kielégítésének kezdeti lépéseit, a mindennapos tevékenységek tanítását és gyakorlását, valamint az emberi szükségletek életkoronként változó jellegének elismerését és megélésének segítségét, illetve azok kulturális vonatkozásainak elsajátítását.

Az önkiszolgálásra, egészséges életmódra nevelés célja az önellátás szintjének emelése, a személyi függőség és kiszolgáltatottság csökkentése, a mindennapos tevékenységekhez kapcsolódó alapvető életmódbeli ismeretek elsajátítása, valamint az emberi szükségletek kezelésének, kontrolljának és kulturált kielégítésének megtanulása.

Az önkiszolgálásra és egészséges életmódra nevelés célkitűzéseinek megvalósítása érdekében a testi higiénia biztosításához, az öltözés-vetkőzés, az étkezés segítéséhez a fejlesztő gondozásnak nevezett gyógypedagógiai tevékenység elvei, feladatai és eljárásai alkalmazhatók.

- **A kiválasztási folyamatok (vizelet- és székletürítés) érzékeltetése, együttműködés kialakítása az ehhez kapcsolódó tevékenységekben (pelenkázás), szobatisztaságra nevelés:** megfelelő táplálék biztosítása, pozicionálás és masszáz, szobatisztaság előkészítése és kialakítása.
  - o Gyógypedagógus feladata:
    - Alakítsa ki a vizelet- és székletürítéshez szükséges optimális testhelyzetet.

- Tegyen próbálkozást a szobatisztaság kialakítására – bilire szoktatására – a lassú, óvatos, fokozatos vécére (bilire) szoktatásra törekedjen.

- **A testápolás mint örömet adó élmény, a külső segítség elfogadása, az együttműködés kialakítása, az alapvető tisztálkodási szokások kialakítása (fürdés, zuhanyozás, hajmosás, mosakodás, fogmosás, körömvágás), a tisztálkodás helyzeteiben a testi érzékelés, a dologi és emberi világról szerzett tapasztalatok biztosítása:** a tisztálkodási szituációk kialakítása, pozicionálás és segítő eszközök alkalmazása, a testápolás kihasználása az egészség megőrzésében, az egészséges életmód kialakításában.
  - Gyógypedagógus feladata:
    - A gyógypedagógus alakítsa ki úgy a tisztálkodási helyzeteket (tisztázás, fürdetés, testápolás, száj-és fogápolás), hogy azokat a tanuló pozitív élményként élhesse meg. Gondoskodjon róla, hogy az egyes lépéseket azonos helyszínen, azonos sorrendben, azonos eszközökkel (ismert mosdókesztyű, szivacs, fogkefe), azonos – határozott, könnyen észlelhető – mozdulatokkal végezzék, ezzel is segítve a szituáció felismerését, elfogadását, később pedig az aktív közreműködést. A tisztálkodási helyzetek ideje illeszkedjék szorosan a napirend tevékenységeihez (étkezés előtt és után kézmosás, étkezés után fog- és arcmosás stb.), hogy a tanulók számára értelmet nyerjenek, kellő motiváció alakuljon ki.

- **Az öltözés, vetkőzés tevékenységeiben való együttműködés kialakítása és az önállóságra nevelés:** az öltözés, vetkőzés optimális körülményeinek biztosítása, pozicionálás és segítő eszközök alkalmazása, az öltözés, vetkőzés kihasználása az egészség megőrzésében, az egészséges életmód kialakításában.
  - Gyógypedagógus feladata:
    - Biztosítson megfelelő időt a napirend tevékenységeihez (pelenkázás, étkezések előtti öltözés, vetkőzés), az egyes mozdulatok gyakorlására.
    - Gondoskodjon az öltözésben, vetkőzésben megcélzott egyre nagyobb önállóság elérése érdekében a könnyen kezelhető, praktikus és kényelmes ruházat kiválasztására amit a tanuló valóban önállóan fel-, illetve le tud venni. A ruhadarabok nyitásának, zárásának módja feleljen meg a tanuló kézhasználati szintjének (pl. gombok helyett tépőzár, cipzár; gumis derekú nadrág stb.).
    - Megfelelő testhelyzetet alakíttasson ki öltözéshez, vetkőzéshez – célszerű az ülő testhelyzet kialakítása és megfelelő stabilizálása (segédeszközzel vagy anélkül), hogy a tanuló a tevékenységre tudjon koncentrálni, és abban részt tudjon venni.
    - Gondoskodjon a tanuló ismereteinek bővítéséről - Az öltözés, vetkőzés során folyamatosan alkalom nyílik a tanuló ismereteinek bővítésére, az egészség megőrzésére vonatkozóan is.

- **Az étkezés (evés, ivás) tevékenységeiben való együttműködés kialakítása és önállóságra nevelés:** az étkezés optimális körülményeinek biztosítása pozicionálás és segítő eszközök alkalmazása, az étkezés jelentősége az egészség megőrzésében, az egészséges életmód kialakításában.

Az étkezés, az evés és ivás nem korlátozható a biológiai értelemben vett táplálékfelvételre, hanem legalább ugyanekkora arányban jelent lelki és szellemi örömforrást, s ezzel együtt szociális élményt. A fejlesztő gondozáson belül az étkezés tevékenységeiben a zavarok leküzdése mellett a minél aktívabb közreműködés elérése a cél.

- o Gyógypedagógus feladata:

- Alakítsa ki úgy az étkezés helyzeteit, hogy azokat a tanulók pozitív élményként élhessék meg. Az egyes lépéseket azonos helyszínen, azonos sorrendben végezzék, ezzel is segítve a szituáció felismerését, elfogadását, később pedig az aktív közreműködést.
- Fektessen hangsúlyt az alábbiakra az étkezések kialakítása során: megfelelő hosszúságú idő, a kellemes légkör, nyugodt odafordulás, az étel minősége, jellege, állaga, tanulói jelzések, kommunikáció kialakítása és figyelembe vétele evés, ivás közben, megfelelő eszközök megválasztása az életkori sajátosságok és képességek figyelembevételével, megfelelő száj- és testhigiénias szabályok kialakítása és figyelembe vétele.

- **Az egészséges életmódra való igény belsővé válása, az egészségtudatos tevékenységek előnyben részesítése, a szexualitással kapcsolatos ismeretek elsajátítása:** az egészséges életmódra való igény belsővé válásának elősegítése, rendszeres mozgás és sportolás, segítségnyújtás a szexualitás megértése terén.

- o Gyógypedagógus feladata:

- Tudatosítsa a tanulóknak, hogy bizonyos ételek, italok, tevékenységek milyen hatással vannak egészségi állapotukra, és hogy milyen speciális szempontokat kell figyelembe venniük a mindennapjaik során.
- Az iskola és a gyógypedagógus ismerje el a tanulók intimitásra és szexualitásra vonatkozó igényeit, és segítse őket abban, hogy szükségleteiket és igényeiket felismerjék, és megértsék ezek jelentését és jelentőségét.
- Nyújtson segítséget a tanulóknak és családjuknak a szexualitással kapcsolatos problémák és feszültségek feloldásában, és – az egyéni adottságoknak megfelelően – támogassa a tanulókat a felnőtt szexuális szerepek fokozatos elsajátításában.

6. Az iskolai fejlesztés

A súlyos és halmozottan fogyatékos gyermekek sajátos nevelési és terápiás szükségleteiből adódóan nem lehet a nevelést és oktatást egységes szerkezetbe rendezni – sem a tananyag struktúrája, sem tér és időbeli elrendezése szempontjából.

A pedagógiai munka szakaszolása az életkori sajátosságokhoz alkalmazkodva a tartalmi munka (tananyag) koncentrikus bővülésével valósul meg, mindenkor szem előtt tartva az egyéni képességeket, szükségleteket.

6.1 Differenciálás, egyéni tanulási utak, erősségek, fejlesztendő területek, habilitáció és rehabilitáció

1. A differenciált tervezés legfontosabb lépése a tanulók alapos ismerete, az egyes tanulók, illetve a tanulócsoport képességstruktúrájának pontos vizsgálata, feltérképezése, az **állapotfelmérés:**

A tanulók állapotmegismerése minden esetben a pozitívumokra koncentrál, kiemeli a megmaradt, illetve a meglévő képességeket, funkciókat, ugyanakkor számba veszi a tanuló képességstruktúrájában észlelt funkciózavarokat is. A hiányok, zavarok számbavétele a reális célkitűzések megfogalmazását kell segítse. Ez szolgál majd a félévi vagy év végi értékelés elkészítésének alapjául is.

Az állapotmegismerés a súlyos és halmozottan fogyatékos tanulók esetében nem egyszeri vizsgálatot, hanem folyamatdiagnosztikát jelent (8-12 hetes megfigyelési időszak).

Célja:

Feltérképezés, hogy mit tud a gyermek, hogyan tudja, mik a személyes szükségletei?

A diagnosztizálást a következőképpen tervezzük:

Pedagógiai diagnosztizálást a súlyosan-halmozottan sérült fejlesztő iskolások körében a szükségletek és képességek feltérképezésére az alábbi eljárásokkal tervezzük:

- TARC-felmérés (*TARC kérdőíves eljárás alkalmazásában több éves tapasztalattal rendelkeznek gyógypedagógusaink, mozgásterapeutáink*)
- SPAC-kérdőíves eljárás.
- Kommunikációs mátrix
- Fröhrich-féle fejlődésdiagnosztikai lap
- Strassmeier-féle készség szint felmérő lapok

A pedagógus megfigyelés alapján dönt, melyik felmérési eljárást alkalmazza.

2. Egyéni (individuális) nevelési – oktatási - fejlesztési terv

Célja:

Hosszú távú célkitűzések megfogalmazása. A tanuló komplex állapotfelmérésének eredményeiből, az individuális célkitűzésekből, valamint az egyes tartalmi egységek

megvalósítása során alkalmazandó speciális didaktikai-metodikai lépések konkrét megfogalmazásából és az értékelésből áll.

3. Éves terv

Célja: a csoport tevékenységeit tartalmazza félévenként.

4. Heti terv

Célja: A rendszeresen ismétlődő tevékenységek mellett tartalmazza a tematikus tervezés alapján kitűzött tartalmi egységek feldolgozását. Tartalmazza a csoportos és egyéni foglalkozások rendjét.

5. Napirend

Célja: a naponta ismétlődő tevékenységeket tartalmazza. Mindez szükséges ahhoz, hogy a tanulók tájékozódási biztonságérzete kialakuljon.

A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelveiben megfogalmazott fejlesztési területekkel, ajánlásokkal összhangban intézményünkben az alábbiak szerint alakul a **heti 20 óra: 5 kommunikáció fejlesztés, 5 mozgásfejlesztés, 3 környezeti nevelés, 3 kreativitásra, játéokra, szabadidős tevékenységekre nevelés, 4 szenzomotoros fejlesztés.**

6. A csoportban végzett nevelés, oktatás

A csoportban végzett tevékenységek szükségesek a közösségi élmények átéléséhez, a közösséghez tartozás megéléséhez, a társakkal való együttműködés megtapasztalásához és gyakorlásához, azaz a szociális és érzelmi nevelés alapvető feladatainak megvalósításához.

7. Egyéni foglalkoztatás

Az egyéni képesség- és készségfejlesztéskor indokolt. Az egyéni fejlesztő foglalkozások nyújtanak lehetőséget arra, hogy speciális gyógypedagógiai és/vagy terápiás segítséget nyújtsunk a tanulóknak

8. Terápiás eljárások

- komplex gyógypedagógiai fejlesztés,
- AAK kommunikáció,
- autista specifikus módszerek,
- mozgásterápiák *(lehetőség szerint)*: Bobath-módszer, AYRES terápia, Katona módszer stb.
- zeneterápia,
- beszédhabilitáció, megkésett terápia
- gyógypedagógiai lovaglás *(lehetőség szerint)*
- konduktív terápia,
- terápiás célú vízi foglalkozás *(lehetőség szerint)*
- Snoozelen-terápia
- DISZIT
- kutyaterápia *(lehetőség szerint)*
- hidroterápia *(lehetőség szerint)*

6.2 A tanulók értékelése

A fejlesztő nevelés-oktatásban egyénileg történik az értékelés.

A gyermek állapotának és fejlődésének félévi és év végi írásbeli, szöveges értékelése e célra kidolgozott értékelő füzetben és a bizonyítványban.

A tanulókkal foglalkozó szakmai team minden félévben és tanév végén készít értékelést a gyermek haladásáról. Ez az értékelés lehetőséget nyújt arra, hogy a szakmai team egységbe foglalja tapasztalatait, kontrollálja önmaga munkáját és a pedagógiai tervet. Az értékelés tartalmazza a tanuló minden egyes fejlesztési területen elért eredményeit és nehézségeit, javaslatokat tesz az újabb fejlesztési terv elkészítésére vagy a meglévő kiegészítésére, módosítására.

6.3 Gyermekétkeztetés rendje

A gyermekétkeztetést helyben biztosítjuk. Szükség esetén a pépesítés, illetve az orvos által előírt diétás étrend is megoldható.

6.4 Egészségügyi problémákat, gondozási feladatokat ellátása

Az iskola-egészségügyi ellátásról szóló **26/1997. (IX. 3.) NM rendelet** leírja, hogy az iskolák egészségügyi ellátását az iskolaorvos és a védőnői hálózat látja el, az alábbiak figyelembe vételével:

- Szakorvosi javaslatok, vizsgálati leletek: A szakorvosi vizsgálatok után a leleteket/leletek másolatát a szülők kötelesek az iskola, osztályfőnök/csoportvezető, az iskola ápolóinak átadni, hogy mindenki tisztában legyen a gyermek jelenkori egészségügyi állapotával.
- Gyógyszerkezelési javaslat, gyógyszerezés: Az állandó és egyéb gyógyszerezést az iskola ápolói látják el az előre egyeztetett időpontokban (általában reggel, délben, este). Az ő feladatuk, hogy a gyógyszereket előre kikészítsék és adott időpontban a gyermeknek biztosítsák.
- Betegség: A gyermek esetleges megbetegedésekor, amennyiben az intézményben tartózkodik, megvizsgálja az iskola-orvos, ő tesz javaslatot a további ellátására és teendőkre. Az iskola értesíti a szülőt a gyermek betegségéről. Amennyiben a betegség olyan mértékű, a szülő köteles gyermekéért jönni az intézménybe és saját házi orvosához elvinni gyermekét további kivizsgálásra. A gyermek miután meggyógyult, gyermekorvos/házi orvos/szakorvos által írt igazolás ellenében jön újra az intézménybe.
- Baleset: Esetleges balesetek esetén a gyermekkel lévő pedagógus/segítő feladata értesíteni az iskola ápolóit a balesetről, akik ellátják a sérülést/ epilepsziás rohamot, illetve felméri annak súlyosságát, ezt mérlegelve jeleznek a helyi mentőszolgálatnak ha szükséges a gyermeket az egészségügyi intézménybe szállítani.

A gondozási feladatokat a súlyos és halmozottan akadályozott személy segítői látják el a mindennapok során, hogy ha erre ő önállóan nem képes. Az iskolában a gyógypedagógiai asszisztens, gyógypedagógus, vagy a gyermekkel éppen jelen levő személy feladata, hogy a mindennapi ellátás biztosítva legyen a gyermek számára, legyen az etetés, fürdetés, pelenkázás stb.

A gondozási feladatok egymásutánját a csoport napirendjében, illetve ha szükséges azt megkerülve végezzük el a kijelölt helyiségekben és módon, hogy a gyermek számára a lehető legkomfortosabb legyen a tevékenység.

6.5 Bekapcsolódás az intézmény hagyomány rendszerébe

A fejlesztő iskolai csoport intézményünk szerves részeként, a többi csoportunkkal azonos esélyekkel és lehetőségekkel működne, így a súlyosan-halmozottan sérült gyermekek is részesei lesznek a Pedagógiai Programunkban meghatározott hagyományos közösségi rendezvényeinknek, pl.: *műsoros tanévnnyitó-ill. tanévváró ünnepély, „Mozgásélmény” sportnap, Mikulás, Betlehemes műsor, farsang, egészségnap „Jeles nap”, gyermeknap, családi nap.*

6.6 Szülői kapcsolattartás

- tanévnnyitó, félévi és év végi szülői értekezlet, fogadó óra,
- igény szerint napi személyes kapcsolattartás,
- üzenő füzet,
- *Elektronikus Kréta-napló*
- nyílt nap, bemutató foglalkozások,
- az egyéni fejlesztési tervek közös kialakítása, konzultáció az egységes kommunikáció kialakítása érdekében,
- gyermeknapon „Együtt-könnyebb” családi nap,
- szülőklub szervezése, találkozások
- szülők számára kölcsönözhető szakirodalom biztosítása.

6.7 Pedagógiai dokumentációk

- Elektronikus Kréta-napló
- egyéni fejlesztő napló + betétlap (Tü: 350.és 351. rsz.),
- egyéni fejlesztési tervek,
- egyéni fejlődési lap

Napirend

Irányelvekben megfogalmazottak feladatokra tekintettel

Időpont	Tartalom, tevékenység	Cél	Feladatok	Eszköz
8.00 – 8.15	Érkezés az iskolába	Konvencionális viselkedési formák	- Kapcsolatfelvétel - Üdvözlések - A mindennapos rutinhelyzetekben való tájékozódás elősegítése	Verbális, mimika, gesztusok
8.15 –	Kommunikáció fejlesztés „Reggeli kör”	- Kommunikációs fejlesztés - A tanulók és környezetük közötti kapcsolat kialakítása - A kommunikációs lehetőségek alapfeltételeinek feltárása és megteremtése - Az önálló kommunikációs repertoár fokozatos kiépítése, amely által képesek lesznek kifejezni szükségleteiket és igényeiket, kapcsolatba léphetnek más emberekkel és hatást gyakorolhatnak környezetükre.	- Motiválás, közösségi érzés alakítása, - Önkifejezés és interakció, - A tanulók és a velük dolgozók közti bizalmas, bensőséges kapcsolat kialakítása - A kommunikációs igény felkeltése, megerősítése - A kommunikáció folyamatossága - Bármely megnyilvánulás és testi állapot közlésként való értelmezése és annak a testi kommunikáció eszközeivel való megválaszolása - AAK lehetőségeinek feltárása, a kommunikációs eszköztár egyénre szabott kiválasztása - A tanulók egymás közötti kommunikációjának ösztönzése - Az utánpótlás tanítása, utánpótlásra készítés	- Játékeszközök, ritmushangszerek, testi kommunikációs eszközök, - tárgyak, - tárgyképek,

			<ul style="list-style-type: none"> - Az „én” és „nem én” elkülönítése - Az „én” pozitív megélésének segítése - A közösségben való viselkedés formáink tanítása - Különböző iskolai rendezvényeken való részvétel 	
	Önkiszolgálás	<ul style="list-style-type: none"> -Önellátás területén minél nagyobb önállóság elérése. -Személyi függőség és kiszolgáltatottság csökkentése. - Az emberi szükségletek kezelésének, kontrolljának és kulturált kielégítésének elsajátítása 	<ul style="list-style-type: none"> -Testi higiéniére való igény felkeltése, folyamatossága. - Tisztálkodási folyamatok rendszeressé tétele, szokássá alakítása - Egészséges életmód alakítása. - Együttműködés kialakítása a pelenkázás során - Az öltözés, vetkőzés folyamatában együttműködés és minél nagyobb önállóság kialakítása, - Szobatisztaságra nevelés 	Fürdőszoba berendezése, pelenkázó helyiség, szappan, törölköző, törölkendő
	Mozgásfejlesztés	<ul style="list-style-type: none"> - A testséma kialakításának elősegítése - A mozgásszervrendszer optimális működésének biztosítása - A károsodott tartási és mozgási funkciók korrekciója, kompenzációja - Az állapotromlás megelőzése - A mindennapos 	<ul style="list-style-type: none"> - Testséma kialakítása, - Téri viszonylatok megélése és tudatosítása - Aktivitás felkeltése, motoros válaszadás ösztönzése - Helyes testhelyzetek kialakítása és alkalmazása - Gyógyászati és rehabilitációs segédeszközök alkalmazása - A helyzet- és 	Mozgás rehabilitációs terem eszközei: ayres eszközök, terápiás labdák, konduktív pedagógia eszközei.

		tevékenységek, valamint a tanulás, játék- és munkatevékenységek motoros feltételeinek kialakítása	helyváltoztató mozgások kialakítása, fejlesztése - Fej, végtagok célirányos mozgásának alakítása. - Kézhasználat alakítása. - Beszédszervek funkciójának alakítása.	
	Tízóraizás	- Önellátás, étkezés területén minél nagyobb önállóság elérése. - Személyi függőség és kiszolgáltatottság csökkentése.	- Testi higiéniére való igény felkeltése, folyamatossága. - Tisztálkodási folyamatok rendszeressé tétele, egészséges életmód alakítása. - Az étkezés optimális körülményeinek biztosítása - Étel elfogyasztásakor együttműködés, önállóság alakítása. - Étkezési szokások kialakítása.	Fürdőszoba berendezése, pelenkázó helyiség, szappan, törölköző, tálcák, törölkendő. - Tízóraizáshoz használt eszközök: tányér, pohár, szalvéta, kanál
	Egyéni/csoportos fejlesztés /szenzomotoros fejlesztés /kreativitásra, játékra, szabadidős tevékenységekre nevelés	- A növendékek egyéni szükségleteinek megfelelően az érzékelés-észlelés, gondolkodás fejlesztése, a valóság kognitív birtokba vétele, zenei és a közös kreativitás élményeinek megtapasztalása.	- A valóság megragadásának segítése, a külvilág felé fordulás és a dologi világ megélésének elősegítése - A szenzoros funkciók fejlesztése, vizuális, auditív, taktilis, kinesztétikus, vibratórikus, ízleléssel összefüggő ingerek adagolása. - A szenzoros és motoros működések összekapcsolása. - A gondolkodás fejlődése érdekében	- Bazális stimuláció eszközei - Játékeszközök, - gondolkodásfejlesztő játékok, - egyszerű zenei eszközök - különféle játéktevékenységek és az alkotás során használt anyagok: gyurma, festék, fonál, ragasztó, ecset, különféle minőségű

			<p>manuális és kognitív feladatok.</p> <ul style="list-style-type: none"> - A tér felfedezésének, az idő strukturálásának elősegítése - Az utánpótlás tanítása, utánpótlásra készítés - Az aktív cselekvés ösztönzése, elemi művészi tevékenységek végzése és a közös kreativitás élményeinek megtapasztalása. - Az „én” és „nem én” elkülönítése - Az „én” pozitív megélésének segítése - A közösségben való viselkedés formáinak tanítása 	<p>anyagok...</p> <ul style="list-style-type: none"> - Snoezelen szoba: fények, hangok, rezgések
	Önkiszolgálás	<ul style="list-style-type: none"> - Önellátás területén minél nagyobb önállóság elérése. - Személyi függőség és kiszolgáltatottság csökkentése. - Az emberi szükségletek kezelésének, kontrolljának és kulturált kielégítésének elsajátítása 	<ul style="list-style-type: none"> - Testi higiéniére való igény felkeltése, folyamatossága. - Tisztálkodási folyamatok rendszeressé tétele, szokássá alakítása - Egészséges életmód alakítása. - Együttműködés kialakítása a pelenkázás során - Az öltözés, vetkőzés folyamatában együttműködés és minél nagyobb önállóság kialakítása, - Szobatisztaságra nevelés 	<p>Fürdőszoba berendezése, pelenkázó helyiség, szappan, törölköző, törölkendő</p>
	Egyéni/csoportos fejlesztés/környezeti nevelés	<ul style="list-style-type: none"> - A növendékek egyéni szükségleteinek megfelelően az érzékelés-észlelés, 	<ul style="list-style-type: none"> - A gondolkodás fejlődése érdekében manuális és kognitív feladatok. - Tér, idő, tartam, 	<ul style="list-style-type: none"> - Bazális stimuláció eszközei - Játékeszközök, gondolkodásfejlesztés

		gondolkodás fejlesztése, a valóság kognitív birtokba vétele. - A cselekvések logikai struktúrájának kialakítása.	halmazok, sorozatok elemi fogalmainak elsajátítása. - A természeti világ megismerése - Az „én” és „nem én” elkülönítése - Az „én” pozitív megélésének segítése -A közösségben való viselkedés formáinak tanítása	zó játékok.
12.00-13.00	Ebéd	- Testi egészség biztosítása. - Étkezéssel kapcsolatos tisztálkodási igény kialakítása - Kulturált étkezési szokások kialakulása. - Tisztálkodásban, étkezésben elérhető önállóság kialakulása. - Száj, fogak tisztán tartási igényének kiépítése.	- Kézmosásnál együttműködés. - Esztétikai érzék fejlesztése, a terítés megfigyeltetése - Étellel kapcsolatos elemi ismeretek, érzékszervi ingerek adása. Ételek elfogyasztásának megkedveltetése - Pozicionálás és segítő eszközök alkalmazása étkezés során - Lehetőség szerinti önálló étkezés alakítása. - Törekvés a tiszta étkezésre. - Fogmosás szokássá alakítása, együttműködés kialakítása a tevékenység során.	- Fürdőszoba berendezése - Ebédhez szükséges eszközök: edények, terítők, törlők, evőeszközök - Fogmosó felszerelés: fogkefe, fogkrém, pohár, törölköző
13.00-14.00	Csendes pihenő, relaxáció	A gyermekek pihenésének biztosítása.	Aki nem alszik, azzal csendes foglalkozás – manuális tevékenység	Ceruza, csendes játék eszközök.
14.00-15.00	Csoportos szabadidős foglalkozások (lehetőség)	- Kreativitásra, játékokra, szabadidős tevékenységre nevelés.	- Elemi esztétikai élmények adása. - Érzelmi élet gazdagítása.	- Papír- és textil eszközök, bábok, képeskönyvek, játéktárgyak.

	<i>szerint levegőzés)</i>	- Az öltözés, vetkőzés folyamatában együtműködés- és minél nagyobb fokú önállóság kialakítása	- Elemi művészi alkotások létrehozása segítséggel. - Levegőzés.	- A tanulók évszaknak megfelelő ruhaneműi
15.00 -	Hazautazás	Közlekedési élmények szerzése	- Utazással kapcsolatos elemi viselkedési szokások kialakítása. - Időben való tájékozódás fejlesztése	

A foglalkozások időtartama 35 perc, a csoport és egyéni szükségletek függvényében alakul. Az önkiszolgálási tevékenységek a foglalkozások között hosszabb szünetet, időintervallumot (20-25 perc) igényelnek.

Kiegészítő napirend
az alábbi terápiás foglalkozások feltételeinek megléte esetén

Időpont	Tartalom, tevékenység	Cél	Feladatok	Eszköz
1./ Lovas foglalkozás				
Szerda 10.20 – 11.05	Lovon segítséggel ülve körben járás	Félelemérzet csökkentése Biztonságérzet fejlődése Mozgó élő testtel kontaktus teremtése Hangulati orientálás Egyensúlyérzék fejlesztése Testvázlat alakulása Beszéd beindításához segítés	Ismerkedés a lóval, körülményekkel, elemi kapcsolatteremtés Együttműködés kialakítása a lóra felültetéskor. Lovon ülés kialakulásának elősegítése, kaszzkodás alakítása a ló álló helyzetében, majd mozgásban. Az önálló lovon ülés elérése egyéni adottságok szerint, álló helyzetben és mozgásban.	Lovas udvar, ló, terapeuta, lószerszámok, segítők, célszerű játéktárgyak
2./ Vízi foglalkozás				
Péntek 8.00 – 10.00	A víz kedvező hatásainak kihasználása	A víz megszerettetése, örömteli, célszerű tartózkodás a vízben, a dinamikus mozgások fejlődése.	A vízhez szoktatás különböző lépéseinek betartásával a statikus és dinamikus mozgások fejlesztése.	Uszoda, úszásoktató, terapeuta, konduktor, segítők, célszerű játéktárgyak, egyszerű úszást segítő eszközök.
3./Kutyaterápia				

Hétfő, kedd	- A kutya által bemutatott vagy kutyával közösen végzett mozgástevékenységek végzése.	- Kutyával való biztonságos, szeretetteljes, örömteli kapcsolat kialakítása - A testséma kialakításának elősegítése -A mozgásszervrendszer optimális működésének biztosítása	-Ismerkedés a kutyával, együttműködés kialakítása a feladatvégzések során -Kommunikációs igény felkeltése, megerősítése -A szenzoros és motoros működések összekapcsolása -A tér felfedezésének elősegítése - Helyes testhelyzetek kialakítása és alkalmazása -A helyzet- és helyváltoztató mozgások kialakítása, fejlesztése	-konduktív terem, iskola udvar, terapeuta, kutya, segítők, játékok, konduktív eszközök
4./Hangterápia				
Szerda	A zene, a hangrezgések kedvező hatásának kihasználása	- A zene nyugtató, örömet adó erejének megtapasztalása - Meghitt, biztonságot nyújtó légkör megteremtése - A testséma kialakításának elősegítése a rezgések által	- Ismerkedés a különböző hangszerek hangjaival - Pihenésre alkalmas légkör megteremtése - Kommunikációs igény felkeltése, megerősítése	terapeuta, hangszerek, matracok, párnák, takarók